ARTHA Poona 4.

अर्थशास्त्र, व्यापार, उद्योगधंदे, बँकिंग, सहकार, इत्यादि विषयांस वाहिलेलें एकमेव मराठी साप्ताहिक
स्थापना : १९३५

अर्थ

“ अर्थ एव प्रधानः ” इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।
—कौटिलीय अर्थशास्त्र

प्रत्येक बुधवारीं प्रसिद्ध होतें.
वर्गणीचे दर :
वार्षिक : ६ रु.
सहामाही : ३ रु.
किरकोळ : २ आ.
दुर्गाधिवास, पुणें ४.

LICENCED TO POST WITHOUT PREPAYMENT
Reg. No. B. 3434. Licence No. 53.

वर्ष २२ पुणें, बुधवार तारीख १८ मार्च, १९५६ अंक १३

विविध माहिती

एस्. टी. च्या नौकरांसाठी घरें—रत्नागिरी येथील स्टेट ट्रॅन्सपोर्ट खात्यांतील नौकरांची रहाण्याची सोय करण्यासाठी कांहीं घरें बांधण्यांत येणार आहेत. ह्या वसतीच्या पायाभरणीचा दगड नुकतांच बसविण्यांत आला. घरांचा खर्च भारतीय सरकार व मुंबई सरकार मिळून करणार आहे. स्नानगृहें असलेले दोन-दोन खोल्यांचे ६० गाळे बांधण्यांत येतील. त्यासाठी १,४३,००० रुपये खर्च येईल.

गुप्त कागदपत्र खुले केले—अमेरिकेच्या अणुशक्ति-कमिशननें आतांपर्यंत गुप्त ह्या सदरांत मोडणारे १०,९१६ अणुशक्तीविषयक कागदपत्र खुले केले आहेत. ह्या कागदपत्रांतील माहिती व संशोधन अणुशास्त्रज्ञांना व खाजगी उद्योगधंद्यांना उपयोगी पडावी म्हणून त्यांच्यावरील गुप्तपणाचा शिक्का रद्द करण्यांत आला आहे.

विमा-कॉर्पोरेशनची कचेरी—भारतीय सरकार स्थापन करणार असलेल्या विमा कॉर्पोरेशनची मुख्य कचेरी कलकत्ता येथें ठेवण्यांत यावी, अशी सूचना इंडिअन चेंबर ऑफ कॉमर्स, ह्या संस्थेतर्फे अर्थ-मंत्र्यांना करण्यांत आली आहे. स्टेट बँकेची मुख्य कचेरी कलकत्त्याहून मुंबईला हलविण्याचा बेत आपणांस पसंत नसून त्यामुळें कलकत्त्याचें महत्त्व कमी होईल, असेंहि चेंबरनें सरकारला कळविलें आहे.

कुटुंब-नियोजनाविषयीं सल्ला—कुटुंब-नियोजनाचें महत्त्व व त्यासंबंधीच्या पद्धती ह्याविषयीं सल्लामसलत देणारीं १३६ केंद्रें देशाच्या निरनिराळ्या भागांत कार्य करीत आहेत अशी माहिती लोकसभेंत सांगण्यांत आली. राज्य-सरकारें, स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि खाजगी संस्था ह्यांना ह्या कामांत मदत म्हणून २०.२७ लाख रुपये मंजूर करण्यांत आले आहेत.

भारताची नेपाळला मदत—नेपाळचा पहिला पंचवार्षिक कार्यक्रम पुरा करण्यास मदत म्हणून भारतीय सरकारनें १० कोटी रुपयांची मदत देऊं केली आहे. ह्यासंबंधीं दोन्ही देशांच्या प्रतिनिधींमध्यें चालू असलेल्या वाटाघाटी बऱ्याच प्रगत झाल्याचें समजतें. निरनिराळ्या विकास योजनांना द्यावयाची मदत ठरल्यावर तपशीलवार अधिकृत घोषणा करण्यांत येणार आहे.

६ नवे विमानतळ—नागरी हवाई वहातुकीच्या १९५६-५७ सालच्या कार्यक्रमाप्रमाणें देशांत ६ नवे विमानतळ बांधण्यांत येणार आहेत. आंध्र राज्याची राजधानी जें कुर्नूल शहर त्या ठिकाणीं सहापैकी एक विमानतळ बांधण्यांत येईल. विमानतळाच्या वापरासाठीं आवश्यक असलेल्या इतर इमारती व कामेंहि पूर्ण करण्यांत येतील.

अणुगर्भाचें अधिक संशोधन—अणुगर्भाचें अधिक संशोधन करण्यासाठीं सोव्हिएट ॲकॅडेमी ऑफ सायसेन्स ह्या संस्थेंत एक प्रचंड यंत्र उभारण्यांत येत आहे. यंत्रांत वापरण्यांत येणाऱ्या विजेच्या शक्तीचा दाब कोटयवधि व्होल्टस आहे. यंत्रांत उपयोग करून घेण्यासाठीं ३६,००० टन वजनाचे विद्युत् लोहचुंबक तयार करण्यांत आलें आहे. जीवनाला घातक अशा किरणांचा उद्रेक होण्याचा संभव असल्यामुळे तें कांहीं अंतरावरून चालविण्यांत येईल.

अणुशक्तीवर चालणारी विमानवाहक बोट—अमेरिकेनें अणुशक्तीवर चालणारी मोठी विमानवाहक बोट बांधण्याचें ठरविलें आहे. बोटीचें वजन ७०,००० टन असेल. १९६० नंतर ही बोट तयार होईल असा अंदाज आहे. अमेरिकेनें बांधलेल्या अणुशक्तीवर चालणाऱ्या पाणबुडीनें २६,००० मैल प्रवास आतांपर्यंत केला असून आणखी तितकाच प्रवास होईपर्यंत तिला इंधन द्यावें लागणार नाहीं.

उसाच्या चिपाडापासून कागद—निझामाबाद येथें उसाच्या चिपाडापासून वृत्तपत्रांना लागणारा कागद तयार करण्याचा कारखाना काढण्याचा भारतीय सरकार विचार करीत आहे. निझाम शुगर फॅक्टरी ही देशांतील मोठ्यांत मोठ्या कारखान्यांपैकीं असून उस पिळून झाल्यावर मागे रहाणारी चिपाडें तेथें भरपूर प्रमाणावर मिळूं शकतील. कागदाच्या कारखान्याचा तपशील ठरविण्यांत येत आहे.

रशिआला मिऱ्यांची निर्यात—रशिआला मसाल्याचे पदार्थ घेऊन जाणारें एक रशिअन जहाज नुकतेंच कोचीनहून रवाना झालें. जहाजावरील मालांत २,००० टन मिरी होती. एकाच वेळीं परदेशी रवाना झालेल्या मसाल्याच्या पदार्थांत ही वहातूक सगळ्यांत मोठी आहे. माल रवाना होण्यापूर्वीं भाव घसरूं लागले होते. पण आतां ते स्थिराऊं लागले आहेत.

मध्यभारतामधील बचत मोहीम—दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेला लागणारा पैसा उभा करण्यासाठीं अल्पबचतीच्या मार्गानें ७ कोटी रुपये जमविण्याचें मध्यभारत सरकारनें ठरविलें आहे. भारतीय सरकारनें ह्या मार्गानें दरसाल १.९ कोटी रुपयें उभारण्याची शिफारस केली होती. पण राज्य सरकारनें रक्कम कमी केली आहे.

दीपगृहाचा ताबा—कोचीन बंदरापासून नैर्ऋत्येला ३०० मैलांवरील एका बेटावर बोटींना मार्ग दाखविणारें दीपगृह आहे. ह्या दीपगृहाचा ताबा सध्या ब्रिटनकडे आहे. पण तारीख दोन एप्रिलपासून भारतीय सरकार त्याची व्यवस्था पहाणार आहे.

भिलई येथील पोलादाचा कारखाना

मध्यप्रदेशांत भिलई येथें रशिआच्या मदतीनें काढण्यांत यावयाच्या पोलादाच्या कारखान्याबाबत उभयता देशांत करार झालेला आहे. करारांतील कांहीं तपशील आतां हातीं आला आहे. ह्या कारखान्यासाठी लागणारें सर्व यांत्रिक साहित्य रशियाकडून पुरविण्यांत येणार असून त्याची किंमत भारतीय सरकार २२ वार्षिक हप्त्यांनीं देणार आहे. दर वर्षीचा हप्ता दिल्यावर जी रकम देणें राहील तीवर २॥ टक्के व्याज घेण्यांत येणार आहे. रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिआमध्यें एक खास खातें उघडण्यांत येऊन त्यांत हप्त्यांची रकम भारतीय रुपयांत भरण्यांत येईल. खात्यांत भरण्यांत आलेल्या रकमेचा उपयोग करून रशिआला भारतांत माल खरेदी करतां येईल. अथवा रकमेचें रूपांतर पौंडांत करून घेतां येईल. त्याशिवाय कारखाना उभारण्याच्या निरनिराळ्या अवस्थांत भारतीयांच्या अनुभवाचा व कौशल्याचा फायदा करून घेण्यांत येईल आणि भारतीय तज्ज्ञांना रशिअन कारखान्यांना भेटी देतां येतील. पुरेशा भारतीय तंत्रज्ञांना भारतांत व रशिआंत शिक्षण घेण्याचीहि व्यवस्था करण्यांत आली आहे. कारखान्याच्या प्रारंभापासूनच जास्तींत जास्त प्रमाणांत हिंदी लोकांचा उपयोग करण्यासाठी ही व्यवस्था मुद्दाम करण्यांत आली आहे. सोव्हिएट तंत्रज्ञांना त्यांच्या कामाचा मेहनताना म्हणून २·५ कोटी रुपये देण्यांत यावयाचे आहेत. त्याशिवाय त्यांचे पगार, प्रवासभत्ते आणि इतर खर्चहि भारतीय सरकारनें द्यावयाचे आहेत. मेहनतान्याच्या २·५ कोटी रुपयांत कारखान्यासंबंधीं करण्यांत आलेल्या अहवालाच्या कामाचा मोबदला समाविष्ट करण्यांत आलेला आहे. भारतीय सरकारनें हा अहवाल स्वीकारल्यानंतर दोन महिन्यांच्या अवधींत यंत्रसामुग्रीचा कोणता भाग भारतांत करावयाचा त्यासंबंधी चर्चा करण्यांत येईल आणि त्या भागांचे नकाशे तयार करण्यांत येतील.

१९५५ मधील लोकप्रिय खिस्ती नांवें

लंडनच्या टाइम्स पत्रांत मुखपृष्ठावर ज्यांचा जन्म किंवा ज्यांचें दत्तविधान १९५५ मध्यें जाहीर करण्यांत आलें, अशांच्या नांवांची छाननी केली. तेव्हां खालीलप्रमाणें मुलगे व मुली ह्यांच्या नांवांची लोकप्रियता दिसून आली :—

	मुलगे			मुली	
१	जॉन	१५९	१	ॲन किंवा ॲनी	१५३
२	डेव्हिड	९२	२	मेरी	१२८
३	जेम्स	९१	३	जेन	१२४
४	चार्लस	८२	४	एलिझाबेथ	९१
५	रिचर्ड	७८	५	कॅरोलीन	७३
६	मायकेल	७४	६	साहा	६६
७	क्रिस्तोफर	७०	७	सुसन	६४
८	पीटर	७०	८	मार्गारेट	६१
९	ॲन्ड्रू	६८	९	फ्रान्सेस	३९
१०	ॲंथनी	६८	१०	क्लेअर	३४

४ लक्ष टन सिमेंटची आयात

चालू असलेल्या बांधकामास सिमेंटचा तुटवडा पडूं नये ह्यासाठीं सरकारनें ४,००,००० टन सिमेंट तातडीनें आयात करण्याचें ठरविलें आहे ही आयात मुख्यतः रशिया व रुमानिया ह्या देशांतून केली जाईल. सिमेंट मार्केटिंग कंपनी ऑफ इंडिया लि. कडे ह्या सिमेंटच्या पुढील व्यवस्थेचें काम देण्यांत येईल. कंपनी त्यांत नफ्याची अपेक्षा बाळगणार नाहीं.

NOTICE

THE BHARAT INDUSTRIAL BANK LIMITED, POONA CITY.

Notice is hereby given that the 18th Ordinary General Meeting of the Shareholders of the Bharat Industrial Bank, Ltd. will be held at the Head Office of the Bank, at 93/2 A, Budhwar Peth, Poona 2, on Saturday the 31st March 1956 at 4 p.m. to transact the following business :—

1. To receive the report of the Directors, and the Auditors Balance Sheet and Profit and Loss Account for the year 1955.
2. To declare a Dividend on Preference Shares.
3. To elect Directors in places of those who retire by rotation.
4. To appoint Auditors for the current year and to fix their remuneration.
5. To consider the following as special resolution :—

   " Resolved that the employment in the Bank of the following persons, who are relatives of the Directors of the Bank be and is hereby approved to be continued.

   (1) Shri. R. K. Joshi, who is related to Shri. K. P. Joshi.

   (2) Shri. V. N. Kshirsagar who is related to Shri. N. N. Kshirsagar.

   (3) Shri. G. D. Taksale who is related to Shri. K. P. Joshi."
6. To consider the following ordinary resolutions :—

   (1) " Resolved that the consent of this company be and is hereby accorded to the Board of Directors to borrow monies in excess of the aggregate of the paid up Capital and free Reserves, as and when required for the business of the Bank against Govt. Securities, Shares or otherwise."

   (2) " Resolved that the company does hereby authorise the Board to make arrangements to audit accounts of Branches by an employee of the Bank who may not be a Chartered Accountant."
7. To transact any other business with the permission of the Chairman.

By order of the Board.

Poona, 6th March 1956.
93/2 A, Budhwar Peth,
Poona 2.

R. B. Salvekar
N. N. Kshirsagar.
Managing Directors.

N. B.—The Transfer Books of the Bank will be closed from 24th March, 1956 to 5th April, 1956 both days inclusive.

अर्थ

बुधवार, ता. २८ मार्च, १९५६

संस्थापक :
प्रो. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

हिंदी बँकांची कार्यक्षमता कशी वाढेल ?

इंडियन बँक्स असोसिएशनची नववी वार्षिक साधारण सभा १९ मार्च रोजीं मुंबई येथें भरली होती. त्यावेळीं असोसिएशनचे अध्यक्ष, श्री. सी. एच. भाभा, ह्यांनीं आपल्या भाषणांत हिंदी जॉइंट स्टॉक बँकांच्या आजच्या परिस्थितीचा उत्कृष्ट आढावा घेतला, अडचणींचें दिग्दर्शन केलें व प्रगतीचा मार्ग दाखविला.

१९५५ मध्यें चलनी नोटांच्या प्रसारांत १६१ कोटी रुपयांची वाढ होऊन त्यांची एकूण किंमत १३६२ कोटी रुपयांवर गेली. ह्या वाढलेल्या चलनापैकीं बराच मोठा भाग शेडयूल्ड बँकांकडे ठेवींच्या रूपानें परत आला; त्यांचीं देणीं ९४२ कोटी रुपयांवरून १०३३ कोटी रुपयांवर गेलीं; म्हणजे त्यांत ९१ कोटी रुपयांची भर पडली.

बँकांना त्यांचेकडील ठेवींवर पूर्वीपेक्षां ज्यास्त दरानें व्याज द्यावें लागत आहे. बँकां–बँकांतील अनिष्ट स्पर्धेचा हा परिणाम आहे आणि एक्सचेंज बँकांची बरोबरी करणें हिंदी बँकांना अवघड जात आहे. एक्सचेंज् बँकांच्या व्यवहारांचें वैशिष्ट्य व किफायतशीरपणा, ह्यामुळें त्यांना ही स्पर्धा परवडते.

१९४८ मध्यें हिंदी शेडयूल्ड बँकांकडे ७९७ कोटी रुपयांच्या ठेवी होत्या, त्या १९५५ अखेर ८३२ कोटींच्या झाल्या. म्हणजे, त्यांत ३५ कोटी रुपयांची वाढ झाली. ह्याच मुदतींत, एक्सचेंज बँकांच्या ठेवी ४५ कोटींनीं वाढून, १६६ कोटी रुपयांच्या २११ कोटी रुपये झाल्या. एक्सचेंज बँकांच्या ठेवी एकूण ठेवींच्या एक चतुर्थांशहि नसतांना, त्यांच्यांतील वाढ मात्र अधिक दिसून येते.

डिमांड ठेवींचें टाइम ठेवींत अधिकाधिक रूपांतर होत चाललें आहे. हिंदी शेडयूल्ड बँकांच्या टाइम ठेवी १९४८ ते ५५ ह्या मुदतींत ३३% नीं वाढल्या; एक्सचेंज बँकांचे बाबतींत तें प्रमाण ११४% पडलें. हिंदी बँकांच्या डिमांड ठेवींत ५२ कोटींचा उतार झाला, तर शेडयूल्ड बँकांच्या डिमांड ठेवींत ६ कोटींची वाढ झाली.

एक्सचेंज बँका ठेवी कशा आकर्षित आहेत, हें खालील तक्त्यावरून दिसून येईल :—

व्याजाचा दर	प्रमुख हिंदी शेडयूल्ड बँका एकूणशीं %	एक्सचेंज बँका एकूणशीं %
१ बिन व्याजी	३५·३	२७·४
२ ० ते ½%	१२·२	२४·१
३ त्यापुढें १% पर्यंत	१३·०	१·३
४ त्यापुढें २% पर्यंत	११·४	२२·२
५ त्यापुढें ३% पर्यंत	२४·०	२३·६

वरीलप्रमाणें असें दर्शवितात, कीं १% ते २% च्या पुढच्या व्याजाच्या, ऐक्सचेंज बँकांच्या ठेवींचें त्यांच्या एकूण ठेवींशीं प्रमाण, हिंदी शेडयूल्ड बँकांच्या तत्सम प्रमाणाचे मानानें दुपटीइतकें आहे.

हिंदी शेडयूल्ड बँकांचें उत्पन्न वाढत आहे, पण निव्वळ नफा तितकासा समाधानकारक नाहीं. खालील तक्त्यांत १९४८, १९५३ व १९५४ संबंधीं एकूण खेळतें भांडवल, एकूण उत्पन्न व नोकरांवरील खर्च ह्यांचे आकडे दिले आहेत.

(आंकडे लक्ष रुपयांचे)

वर्ष	एकूण खेळतें भांडवल	ठोक उत्पन्न	नोकरवर्गावरील खर्च
१९४८	९३७,८९	२९,७३	९,५०
१९५३	७९९,४८	३४,३३	१३,२५
१९५४	८७६,५६	३७,१८	१४,०९

१९४८ ते १९५३ ह्या मुदतींत ठोक उत्पन्न ४·६० कोटी रुपयांनीं वाढलें. पण एस्टॅब्लिशमेंट खर्चहि ३·७५ कोटींनीं वाढला. १९५४ मध्यें ठोक उत्पन्न त्यामानानें बरेंच अधिक वाढलें. १९५५ चे आंकडे अद्याप उपलब्ध नाहींत.

हिंदी शेडयूल्ड बँकांच्या एस्टॅब्लिशमेंट खर्चाचें एकूण खेळत्या भांडवलाशीं प्रमाण १९४८ मध्यें १०·१३% होतें, तें १९५३ मध्यें १६·५०% झालें. त्याचा निव्वळ नफ्यावर परिणाम होऊन, गंगाजळींत जास्त भर पडूं शकली नाहीं.

भारतांतील बँक नोकरांची संख्या ६५,००० एवढी आहे. बँक भागीदारांची संख्या त्याच्या दसपट, म्हणजे ६,५०,००० आहे व ठेवीदार त्याच्याहि दसपट म्हणजे सुमारें ६५,००,००० आहेत. शेडयूल्ड बँकांचा एस्टॅब्लिशमेंट खर्च १९४८ च्या मानानें १९५४ मध्यें ५०% जास्त झाला पण त्यांचा व्यवहार (ठोक उत्पन्नाच्या आधारें) फक्त २५% वाढला. खेळतें भांडवल १९४८ अखेर ९३८ कोटी रु. होतें, तें १९५४ अखेर फक्त ८७७ कोटी रु. भरलें, आणि निव्वळ नफा ८·७ कोटी रुपयांवरून ७ कोटी रुपयांवर उतरला. नफा पुरेसा झाला, तरच त्यांतून पुरेसे रिझर्व्ह निर्माण करता येणार; आणि बँकिंगच्या धंद्यास सर्व तऱ्हेच्या तरतुदींची आवश्यकता असते.

न्या. गजेंद्रगडकर अवार्डला कायदेशीर स्वरूप देणारा इंडस्ट्रिअल डिस्प्यूट्स (बँकिंग कंपनीज) डिसिजन ॲक्ट, १९५५ हा कायदा पार्लमेंटनें मंजूर केल्यानंतरहि कांहीं बँक नोकरांनीं आपले उपद्व्याप चालू ठेवले आहेत. ह्या बाबतींत कांहीं महत्त्वाच्या आकड्यांकडे लक्ष वेधणें आवश्यक आहे. भारतांतील बँकांची एकूण जिंदगी (रिझर्व्ह बँकेच्या बँकिंग खात्याची जिंदगी धरून) १,५०० कोटी रुपये आहे, तर ब्रिटिश बँकांची जिंदगी १२,००० कोटी रुपये व अमेरिकन बँकांची जिंदगी ८०,००० कोटी रुपये आहे. ब्रिटिश किंवा अमेरिकन मोठ्या बँकेच्या एकटीच्या जिंदगीपेक्षा भारतांतील सर्व बँकांची मिळूनहि जिंदगी भरत नाहीं !

भिलई येथील पोलादाचा कारखाना

मध्यप्रदेशांत भिलई येथें रशिआच्या मदतीनें काढण्यांत यावयाच्या पोलादाच्या कारखान्याबाबत उभयता देशांत करार झालेला आहे. करारांतील कांहीं तपशील आतां हातीं आला आहे. ह्या कारखान्यासाठी लागणारें सर्व यांत्रिक साहित्य रशियाकडून पुरविण्यांत येणार असून त्याची किंमत भारतीय सरकार २२ वार्षिक हप्त्यांनीं देणार आहे. दर वर्षीचा हप्ता दिल्यावर जी रक्कम देणें राहील तीवर २॥ टक्के व्याज घेण्यांत येणार आहे. रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिआमध्यें एक खास खातें उघडण्यांत येऊन त्यांत हप्त्यांची रक्कम भारतीय रुपयांत भरण्यांत येईल. त्यांत भरण्यांत आलेल्या रकमेचा उपयोग करून रशिआला भारतांत माल खरेदी करतां येईल. अथवा रकमेचें रूपांतर पौंडांत करून घेतां येईल. त्याशिवाय कारखाना उभारण्याच्या निरनिराळ्या अवस्थांत भारतीयांच्या अनुभवाचा व कौशल्याचा फायदा करून घेण्यांत येईल आणि भारतीय तज्ज्ञांना रशिअन कारखान्यांना भेटी देतां येतील. पुरेशा भारतीय तंत्रज्ञांना भारतांत व रशिआंत शिक्षण घेण्याचीहि व्यवस्था करण्यांत आली आहे. कारखान्याच्या प्रारंभापासूनच जास्तींत जास्त प्रमाणांत हिंदी लोकांचा उपयोग करण्यासाठीं ही व्यवस्था मुद्दाम करण्यांत आली आहे. सोव्हिएट तंत्रज्ञांना त्यांच्या कामाचा मेहनताना म्हणून २·५ कोटी रुपये देण्यांत यावयाचे आहेत. त्याशिवाय त्यांचे पगार, प्रवासभत्ते आणि इतर खर्चहि भारतीय सरकारनें द्यावयाचे आहेत. मेहनतान्याच्या २·५ कोटी रुपयांत कारखान्यासंबंधीं करण्यांत आलेल्या अहवालाच्या कामाचा मोबदला समाविष्ट करण्यांत आलेला आहे. भारतीय सरकारनें हा अहवाल स्वीकारल्यानंतर दोन महिन्यांच्या अवधींत यंत्रसामुग्रीचा कोणता भाग भारतांत करावयाचा त्यासंबंधी चर्चा करण्यांत येईल आणि त्या भागांचे नकाशे तयार करण्यांत येतील.

१९५५ मधील लोकप्रिय खिस्ती नांवें

लंडनच्या टाइम्स पत्रांत मुखपृष्ठावर ज्यांचा जन्म किंवा ज्यांचें दत्तविधान १९५५ मध्यें जाहीर करण्यांत आलें, अशांच्या नांवांची छाननी केली. तेव्हां खालीलप्रमाणें मुलगे व मुली ह्यांच्या नांवांची लोकप्रियता दिसून आली :—

	मुलगे			मुली	
१	जॉन	१५९	१	ॲन किंवा ॲनी	१५२
२	डेव्हिड	९२	२	मेरी	१२८
३	जेम्स	९१	३	जेन	१२४
४	चार्लस	८२	४	एलिझाबेथ	९१
५	रिचर्ड	७८	५	कॅरोलीन	७३
६	मायकेल	७४	६	साहा	६६
७	क्रिस्तोफर	७०	७	सुसन	६४
८	पीटर	७०	८	मार्गारेट	६१
९	ॲन्ड्रू	६८	९	फ्रान्सेस	३९
१०	ॲंथनी	६८	१०	क्रेअर	३४

४ लक्ष टन सिमेंटची आयात

चालू असलेल्या बांधकामास सिमेंटचा तुटवडा पडूं नये ह्यासाठी सरकारनें ४,००,००० टन सिमेंट तातडीनें आयात करण्याचें ठरविलें आहे ही आयात मुख्यतः रशिया व रुमानिया ह्या देशांतून केली जाईल. सिमेंट मार्केटिंग कंपनी ऑफ इंडिया लि. कडे ह्या सिमेंटच्या पुढील व्यवस्थेचें काम देण्यांत येईल. कंपनी त्यांत नफ्याची अपेक्षा बाळगणार नाहीं.

NOTICE

THE BHARAT INDUSTRIAL BANK LIMIT[illegible]
POONA CITY.

Notice is hereby given that the 18th Ordin[illegible] General Meeting of the Shareholders of the Bha[illegible] Industrial Bank, Ltd. will be held at the H[illegible] Office of the Bank, at 93/2 A, Budhwar Pe[illegible] Poona 2, on Saturday the 31st March 195[illegible] 4 p. m. to transact the following business :—

1. To receive the report of the Directors, a[illegible] the Auditors Balance Sheet and Profit a[illegible] Loss Account for the year 1955.
2. To declare a Dividend on Preference Shar[illegible]
3. To elect Directors in places of those w[illegible] retire by rotation.
4. To appoint Auditors for the current y[illegible] and to fix their remuneration.
5. To consider the following as special reso[illegible]tion :—

   " Resolved that the employment in Bank of the following persons, who relatives of the Directors of the Bank be [illegible] is hereby approved to be continued.

   (1) Shri. R. K. Joshi, who is related Shri. K. P. Joshi.
   (2) Shri. V. N. Kshirsagar who is relate[illegible] Shri. N. N. Kshirsagar.
   (3) Shri. G. D. Taksale who is related Shri. K. P. Joshi."
6. To consider the following ordinary reso[illegible]tions :—

   (1) " Resolved that the consent of [illegible] company be and is hereby accorded the Board of Directors to borr[illegible] monies in excess of the aggregate the paid up Capital and free Reser[illegible] as and when required for the busi[illegible] of the Bank against Govt. Securi[illegible] Shares or otherwise."

   (2) " Resolved that the company [illegible] hereby authorise the Board to m[illegible] arrangements to audit accounts [illegible] Branches by an employee of the B[illegible] who may not be a Chart[illegible] Accountant."
7. To transact any other business w[illegible] permission of the Chairman.

By order of the Boar[illegible]

Poona, 6th March 1956.
93/2 A, Budhwar Peth,
Poona 2.

R. B. Salve[illegible]
N. N. Ksh[illegible]
Managing D[illegible]

N. B.—The Transfer Books of the Ba[illegible] closed from 24th March, 1956 to 5th A[illegible] both days inclusive.

अर्थ

बुधवार, ता. २८ मार्च, १९५६

संस्थापक :
प्रो. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

हिंदी बँकांची कार्यक्षमता कशी वाढेल ?

इंडियन बँक्स असोसिएशनची नववी वार्षिक साधारण सभा १९ मार्च रोजीं मुंबई येथें भरली होती. त्यावेळीं असोसिएशनचे अध्यक्ष, श्री. सी. एच. भाभा, ह्यांनीं आपल्या भाषणांत हिंदी जॉइंट स्टॉक बँकांच्या आजच्या परिस्थितीचा उत्कृष्ट आढावा घेतला, अडचणींचें दिग्दर्शन केलें व प्रगतीचा मार्ग दाखविला.

१९५५ मध्यें चलनी नोटांच्या प्रसारांत १६१ कोटी रुपयांची वाढ होऊन त्यांची एकूण किंमत १३६२ कोटी रुपयांवर गेली. ह्या वाढलेल्या चलनापैकी बराच मोठा भाग शेड्यूल्ड बँकांकडे ठेवींच्या रूपानें परत आला; त्यांचीं देणीं ९४२ कोटी रुपयांवरून १०३३ कोटी रुपयांवर गेलीं; म्हणजे त्यांत ९१ कोटी रुपयांची भर पडली.

बँकांना त्यांचेकडील ठेवींवर पूर्वीपेक्षां ज्यास्त दरानें व्याज द्यावें लागत आहे. बँकां–बँकांतील अनिष्ट स्पर्धेचा हा परिणाम आहे आणि एक्सचेंज बँकांची बरोबरी करणें हिंदी बँकांना अवघड जात आहे. एक्सचेंज् बँकांच्या व्यवहारांचें वैशिष्ट्य व किफायतशीरपणा, ह्यामुळें त्यांना ही स्पर्धा परवडते.

१९४८ मध्यें हिंदी शेड्यूल्ड बँकांकडे ७९७ कोटी रुपयांच्या ठेवी होत्या, त्या १९५५ अखेर ८३२ कोटींच्या झाल्या. म्हणजे, त्यांत ३५ कोटी रुपयांची वाढ झाली. ह्याच मुदतींत, एक्सचेंज बँकांच्या ठेवी ४५ कोटींनीं वाढून, १६६ कोटी रुपयांच्या २११ कोटी रुपये झाल्या. एक्सचेंज बँकांच्या ठेवी एकूण ठेवींच्या एक चतुर्थांशहि नसतांना, त्यांच्यांतील वाढ मात्र अधिक दिसून येते.

डिमांड ठेवींचें टाइम ठेवींत अधिकाधिक रूपांतर होत चाललें आहे. हिंदी शेड्यूल्ड बँकांच्या टाइम ठेवी १९४८ ते ५५ ह्या मुदतींत ३३% नीं वाढल्या; एक्सचेंज बँकांचे बाबतींत तें प्रमाण ११४% पडलें. हिंदी बँकांच्या डिमांड ठेवींत ५२ कोटींचा उतार झाला, तर शेड्यूल्ड बँकांच्या डिमांड ठेवींत ६ कोटींची वाढ झाली.

एक्सचेंज बँका ठेवी कशा आकर्षित आहेत, हें खालील तक्त्यावरून दिसून येईल :—

व्याजाचा दर	प्रमुख हिंदी शेड्यूल्ड बँका एकूणशीं %	एक्सचेंज बँका एकूणशीं %
१ बिन व्याजी	३५·३	२७·४
२ ० ते ½%	१२·२	२४·१
३ त्यापुढें १% पर्यंत	१३·०	१·३
४ त्यापुढें २% पर्यंत	११·४	२२·२
५ त्यापुढें ३% पर्यंत	२४·०	२३·६

वरीलप्रमाणें असें दर्शवितात, कीं १% ते २% च्या पुढच्या व्याजाच्या, एक्सचेंज बँकांच्या ठेवींचें त्यांच्या एकूण ठेवींशीं प्रमाण, हिंदी शेड्यूल्ड बँकांच्या तत्सम प्रमाणाचे मानानें दुपटीइतकें आहे.

हिंदी शेड्यूल्ड बँकांचें उत्पन्न वाढत आहे, पण निव्वळ नफा तितकासा समाधानकारक नाहीं. खालील तक्त्यांत १९४८, १९५३ व १९५४ संबंधीं एकूण खेळतें भांडवल, एकूण उत्पन्न व नोकरांवरील खर्च ह्यांचे आंकडे दिले आहेत.

(आंकडे लक्ष रुपयांचे)

वर्ष	एकूण खेळतें भांडवल	ठोक उत्पन्न	नोकरवर्गावरील खर्च
१९४८	९३७,८९	२९,७३	९,५०
१९५३	७९९,४८	३४,३३	१३,२५
१९५४	८७३,५६	३७,१८	१४,०९

१९४८ ते १९५३ ह्या मुदतींत ठोक उत्पन्न ४·६० कोटी रुपयांनीं वाढलें. पण एस्टॅब्लिशमेंट खर्चहि ३·७५ कोटींनीं वाढला. १९५४ मध्यें ठोक उत्पन्न त्यामानानें बरेंच अधिक वाढलें. १९५५ चे आंकडे अद्याप उपलब्ध नाहींत.

हिंदी शेड्यूल्ड बँकांच्या एस्टॅब्लिशमेंट खर्चाचें एकूण खेळत्या भांडवलाशीं प्रमाण १९४८ मध्यें १०·१३% होतें, तें १९५३ मध्यें १६·५०% झालें. त्याचा निव्वळ नफ्यावर परिणाम होऊन, गंगाजळींत जास्त भर पडूं शकली नाहीं.

भारतांतील बँक नोकरांची संख्या ६५,००० एवढी आहे. बँक भागीदारांची संख्या त्याच्या दसपट, म्हणजे ६,५०,००० आहे व ठेवीदार त्याच्याहि दसपट म्हणजे सुमारें ६५,००,००० आहेत. शेड्यूल्ड बँकांचा एस्टॅब्लिशमेंट खर्च १९४८ च्या मानानें १९५४ मध्यें ५०% जास्त झाला पण त्यांचा व्यवहार (ठोक उत्पन्नाच्या आधारें) फक्त २५% वाढला. खेळतें भांडवल १९४८ अखेर ९३८ कोटी रु. होतें, तें १९५४ अखेर फक्त ८७७ कोटी रु. भरलें, आणि निव्वळ नफा ८·७ कोटी रुपयांवरून ७ कोटी रुपयांवर उतरला. नफा पुरेसा झाला, तरच त्यांतून पुरेसे रिझर्व्ह निर्माण करता येणार; आणि बँकिंगच्या धंद्यास सर्व तऱ्हेच्या तरतुदींची आवश्यकता असते.

न्या. गजेंद्रगडकर अवार्डला कायदेशीर स्वरूप देणारा इंडस्ट्रिअल डिस्प्यूट्स (बँकिंग कंपनीज) डिसिजन ॲक्ट, १९५५ हा कायदा पार्लमेंटनें मंजूर केल्यानंतरहि कांहीं बँक नोकरांनीं आपले उपद्व्याप चालू ठेवले आहेत. ह्या बाबतींत कांहीं महत्त्वाच्या आकड्यांकडे लक्ष वेधणें आवश्यक आहे. भारतांतील बँकांची एकूण जिंदगी (रिझर्व्ह बँकेच्या बँकिंग खात्याची जिंदगी धरून) १,५०० कोटी रुपये आहे, तर ब्रिटिश बँकांची जिंदगी १२,००० कोटी रुपये व अमेरिकन बँकांची जिंदगी ८०,००० कोटी रुपये आहे. ब्रिटिश किंवा अमेरिकन मोठ्या बँकेच्या एकटीच्या जिंदगीपेक्षा भारतांतील सर्व बँकांची मिळूनहि जिंदगी भरत नाहीं !

ग्रेटब्रिटनमध्यें ८५,००० व अमेरिकेंत ३,७५,००० बँक-नोकर आहेत, तर भारतांत त्यांची संख्या ६५,००० आहे. म्हणजे, ब्रिटिश बँकांतील नोकराचे हातून हिंदी बँकांतील नोकराचे मानानें ७ ते ८ पट व्यवहार होतो. अमेरिकेंतील बँकनोकरांची संख्या पांच पट आहे, पण त्यांचे हातून व्यवहार ५० पट होतो.

मुंबईमध्यें सार्वजनिक सुट्टयांची संख्या २२ आहे; रविवारच्या सुट्टयांचा व शनिवारच्या निम्म्या सुट्टयांचा त्यांत अर्थातच समावेश नाहीं. अमेरिकेंत फक्त ८ च सार्वजनिक सुट्टया आहेत, ग्रेटब्रिटनमध्यें ६, रशियांत ५, जपानमध्यें ७ आणि फ्रान्समध्यें १२ आहेत. रशियांतील बँका रविवार सोडून बाकी सहाहि दिवस १०-३० ते ५-३० पर्यंत गिऱ्हाइकासाठी उघड्या असतात.

ह्याचा अर्थ असा, कीं इतर देशांचे मानानें मुंबईंत बँक कामगार १२० तास काम कमी करतात; किंवा १५ दिवस काम न करतां त्यांना भरपूर पगार मिळतो. ह्या सर्वांचा अर्थ इतकाच कीं, हिंदी बँकांनीं आपली कार्यक्षमता आणि कामाचे तास वाढविले पाहिजेत, सुट्टया कमी केल्या पाहिजेत, यंत्रांचा उपयोग वाढत्या प्रमाणावर केला पाहिजे. तरच, नोकरवर्गाच्या वाढत्या पगाराची तरतूद होऊं शकेल.

अर्थावर नजर ठेवणारे काकदृष्टि अमेरिकन लोक

अमेरिका हा देश प्रचंड उत्पादनाबद्दल प्रसिद्धि पावला आहे. तेथील लोक अर्थार्जनाविषयीं किती दक्ष असतात ह्याविषयीं कांहीं गमतीदार माहिती प्रसिद्ध झाली आहे. गेल्या कांहीं आठवड्यांत अमेरिकेंतील लोकांत पुनर्जन्म व संमोहन विद्या ह्यासंबंधीं कुतुहलाची विलक्षण लाट पसरली आहे. कुतुहलाचा उगम मि. बर्नस्टाइन नामक एका व्यापाऱ्यानें लिहिलेल्या पुस्तकामुळें झाला. हा गृहस्थ संमोहन शास्त्रांतहि प्रवीण आहे. कोलरॅडो संस्थानांतील एका स्त्रीवर त्यानें मोहनास्त्राचा प्रयोग केला आणि मोहनिद्रेंत असतांना तिच्याकडून आपल्या पूर्वजन्माचें वृत्त वदवून घेतलें. तिनें दिलेली माहिती तपासाअंतीं खोटीच ठरली. पण दरम्यान मि. बर्नस्टाइन ह्यांच्या पुस्तकाच्या १,७०,००० प्रती खपल्या. ४२ वृत्तपत्रांनीं पुस्तक हप्त्यानें प्रसिद्ध करण्यास सुरवात केली. पुस्तकाचा कर्ता व पुनर्जन्म सांगणारी स्त्री ह्यांच्या संवादाची रेकॉर्ड्स घेण्यांत आली आहेत. ह्या रेकॉर्डसच्या ३०,००० प्रती खपल्या आहेत. एका प्रतीची किंमत अवघी ५·९५ डॉलर्स ठेवण्यांत आली आहे. पुस्तकाच्या चित्रपटाचे हक्कहि विकण्यांत आले आहेत. मि. बर्नस्टाइन ह्यांचें पुस्तकच केवळ खपत आहे असें नव्हे. पुनर्जन्म, मोहनविद्या, इत्यादि गूढ विषयांवरील कितीतरी पुस्तकें प्रकाशकांच्या कचेऱ्यांतून आणि पुस्तकविक्रेत्यांच्या कपाटांत धूळ खात पडून होतीं. त्यांनीं तीं झाडून झटकून पुन्हां प्रसिद्धीच्या प्रकाशांत आणलीं. त्याबरोबर तींहि झपाट्यानें खपूं लागलीं. पण संमोहनविद्येच्या शास्त्रीय अभ्यासकांना ह्या सर्व प्रकारांत धोका दिसत आहे. अमेरिकेंत ठिकठिकाणीं संमोहनविद्येचे प्रयोग करण्यांत येत आहेत. ह्या प्रयोगांत, प्रयोगाचा विषय झालेल्या व्यक्तीच्या मनांत कांहीं गोष्टी भरवून देण्यांत येतात. मोहनिद्रेचा अंमल दूर करण्यापूर्वी त्या त्यांच्या मनांतून काढून टाकणें अवश्य असतें. तसें केलें नाहीं, तर गंभीर स्वरूपाच्या मानसिक व शारीरिक विकृति निर्माण होण्याचा संभव असतो. मग अर्थातच अमेरिकेंतील मानसशास्त्रज्ञांचा व डॉक्टरांचा व्यवसाय जोरावेल.

भारतामधील साखरेचा धंदा

भारतीय सरकारनें इंडोनेशिआ आणि ऑस्ट्रेलिआ ह्या देशांतील साखरेच्या धंद्याचा अभ्यास करण्यासाठी पांच जणांचें एक मंडळ त्या देशांच्या दौऱ्यावर पाठविलें होतें. साखर आणि गूळ ह्या पदार्थांच्या विक्रीसाठी एकादी मध्यवर्ती संघटना स्थापन करण्यासंबंधीं मंडळानें अशी सूचना केली आहे कीं, सर्वसामान्य आर्थिक परिस्थिति अधिक सुस्थिर होईपर्यंत अशा संघटनेची स्थापना लांबणीवर टाकण्यांत यावी. ह्या प्रश्नाचा विचार पुन्हां करतां येईल असें मत व्यक्त करून मंडळानें दुसऱ्या पंचवार्षिक कार्यक्रमाची अखेर होण्याच्या आंत हा पुनर्विचार करण्यांत यावा असें सुचविलें आहे. साखरेसंबंधीं अशी मध्यवर्ती विक्री-संस्था काढण्याचा हेतु साखरेचें उत्पादन व किंमती ह्या बाबतींत स्थिरता यावी हा आहे. हें करण्यासाठी उसाच्या वाटपावर नियंत्रण ठेवणें जरूर होईल; आणि सध्यांच्या परिस्थितींत असा उपक्रम हातीं घेतल्यास साखरेच्या धंद्याची वाढ होण्यापेक्षा त्याला अडचणींना मात्र तोंड द्यावें लागेल असा निष्कर्ष मंडळानें काढला आहे. ह्याविषयीं मंडळानें आणखी असें म्हटलें आहे कीं, भारतामधील साखरेचा धंदा मोठ्या प्रमाणावर विस्तार पावण्याच्या अवस्थेंत असल्यानें नियंत्रणामुळें त्याची वाढ खुंटण्याचाच अधिक संभव आहे. साखरकारखान्यांतून तयार होणाऱ्या साखरेपैकीं २५ टक्के उत्पादन नियंत्रित भावानें आपल्या ताब्यांत घेण्याचें आणि साखरआयात करून ती ठराविक किंमतीला विकण्याचें सरकारी धोरणच पुढें चालविण्यांत यावें. साखर व गूळ ह्या पदार्थांच्या उत्पादनांत व किंमतींत समतोलपणा राखण्यासाठी मंडळानें अशी शिफारस केली आहे कीं, दरवर्षी गुळाची किमान किंमत ठरवून देण्यांत यावी.

दि
बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.
शेड्यूल्ड बँक : स्थापना १९३५
भांडवल
वसूल भांडवल रु. १६,००,०००
रिझर्व्ह व इतर फंड रु. ८,७५,०००
एकूण खेळतें भांडवल रु. ५,५०,००,०००चे वर
★ गतवर्षासाठींहि बँकेनें पांच टक्के करमाफ डिव्हिडंड वांटले आहे.
: शाखा :
अहमदनगर, अमरावती, मुंबई (फोर्ट, गिरगांव, दादर व जव्हेरी बाजार), भिवंडी, चाळिसगांव, धुळें, हरिहर (म्हैसूर सं.), हुबळी, द. हैद्राबाद, जळगांव, कल्याण, किर्लोस्करवाडी, कोल्हापूर, कोपरगांव, नागपूर, नाशिक, पनवेल, पुणें (भवानी पेठ, डेक्कन जिमखाना व खडकी), रत्नागिरी, सांगली, सोलापूर, श्रीरामपूर, व ठाणें.
★ बेळगांव येथें बँकेची शाखा ★
ता. ११ मार्चपासून सुरू झाली आहे.
मुख्य कचेरीः- चिं. वि. जोग,
थोरले बाजीराव रस्ता, पुणें २. मॅनेजर.

बेळगांव बँक लि. ची २९ वी वार्षिक सभा

श्री. गो. वि. सराफ, (संचालक) ह्यांचे सभासदांना उद्देशून भाषण

अहवालाचें साल हें युद्धोत्तर कालांतील आर्थिकदृष्ट्या उत्तम साल मानण्यांत आलें आहे. बहुतेक सर्व देशांच्या उत्पादनांत स्पृहणीय वाढ दिसत असून त्याचा परिणाम रहाणीचें मान उंचावण्यांत झाला आहे. पाश्चिमात्य देशांतून रोजगारींत भरपूर वाढ होऊन एकंदरीत आंतरराष्ट्रीय व्यापार वाढत्या श्रेणींत आहेत. चलनवाढीस आळा घालण्यासाठी जगांतील दहा देशांनीं आपले बँकरेट वाढविले. पौर्वात्य देशांतून मात्र अपुरा रोजगार व बेकारी यांचाच अद्याप अंमल दिसत आहे.

आपल्या देशांत धान्योत्पादनाची एकंदर परिस्थिति समाधानकारक होती. बहुतेक सर्व नियंत्रणें दूर होऊन खुल्या व्यापारास चांगला वाव मिळाला. याचा परिणाम धान्याच्या किंमतीवर होऊन त्या घसरूं लागल्या. गहूं, ज्वारी, इत्यादि धान्यें स्वस्त म्हटलीं तर शेंगा व गूळ यांना फारच मंदी आली. बाहेरील मागणी कमी आल्यानें चहाच्या सारख्या वाढत गेलेल्या किंमती खालच्या पातळीवर आल्या. वर्षअखेर मात्र अकाली पाऊस व सरकारी उपाय योजनांमुळें या परिस्थितींत बदल होऊन सर्वच आवश्यक वस्तूंचे भाव सारखे तेजींत आल्यानें नियंत्रित वाटपाच्या दिवसांची आठवण पुन्हां होत आहे. सर्व उद्योगधंद्यांचें उत्पादन वाढत असून वाढत्या उत्पादनाच्या योजना प्रमुख कंपन्यांनीं आखल्यामुळें नवीन भांडवलाची मागणी होत आहे. ग्रामीण विभागांतील धंदे, विशेषत: हातमागाच्या धंद्यास संरक्षण मिळून, ते किफायतशीरपणें करणें शक्य होत आहे.

या सालीं, सरकारनें १९४८ सालीं घोषित केलेली संमिश्र स्वरूपाची आर्थिक घडण मागें सारून समाजहितवादी स्वरूपाची व्यापक आर्थिक घडण अमलांत आणण्याच्या दृष्टीनें कायदे करण्याचा उपक्रम सुरू केला आहे. सरकारनें सामील केलेल्या कोणत्याहि मिळकतीचा योग्य नुकसानभरपाईचा हक्क न्यायालयाच्या कक्षेतून वगळण्याचा महत्त्वाचा बदल घटनेमध्यें घडवून आणला आहे. मुंबई सरकारच्या दुरुस्त कूळ कायद्याचें बिल तसेंच कमाल उत्पन्नाची वा संपत्तीची व्यक्तिगत मर्यादा ठरविणारे आगामी कायदेहि याचेच द्योतक आहेत. विमा व्यवसायाचें राष्ट्रीयीकरण नुकतेंच झालेलें आपणांस माहीत आहेच.

बँकिंगचे क्षेत्रांत या नव्या धोरणानुसार इंपीरियल बँकेचें स्टेट बँक ऑफ इंडियांत रूपांतर ही या सालांतील महत्त्वाची घटना आहे. यामुळें ग्रामीण विभागांचें आर्थिक पुनरुज्जीवन होण्याची योजना फलद्रूप व्हावी अशी अपेक्षा आहे. या बँकेच्या सर्व प्रदेशांतून बऱ्याच नव्या शाखा उघडून सहकारी पतपेढ्या मार्फत शेतीच्या धंद्यासाठी कर्जपुरवठा व्हावयाचा आहे. याचबरोबर छोट्या उद्योगधंद्यांना मदत करण्यासाठी कारागीर व लहान व्यापाऱ्यांना कर्जाची सोय होणें आवश्यक आहे.

या सालीं शेड्यूल्ड बँकांची एकंदर परिस्थिति मजबूत असून सन १९५२ सालापासून होत असलेली ठेवींमधील वाढ यंदा ९८ कोटींनीं होऊन एकंदर ठेवींचा आकडा नोव्हेंबरअखेर १०२३ कोटी आला. ऑक्टोबरमध्यें तो १०३५ कोटींच्या वर गेला होता. बँकांच्या कर्जांमध्यें व गुंतवणुकींमध्येंहि त्यामानानें वाढ झाली आहे. पहिल्या पंचवार्षिक योजनेच्या या अखेरच्या वर्षांत बराच मोठा खर्च करण्यांत आल्यामुळें व चलनवाढ २०० कोटींच्या वर झाल्यामुळें नाणेबाजार एकंदरींत मजबूत होता. सरकारचीं नवीन कर्जें व कंपन्यांचे शेअर्स व डिबेंचर्स हीं लगेच खपलीं. स्टॉक एक्सचेंजवरील शेअर्स व इतर वायदेबाजार चांगलेच तेजींत होते. दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेमुळें एकंदर वातावरण तेजीचेंच होत चाललें आहे.

आपल्या बँकेसहि हें साल प्रगतिपर गेलें हें सांगण्यास आनंद होतो. ठेवींमध्यें १२ लक्षांनीं वाढ झाली असून ती ठेवींवरील व्याजाचे दर ½% टक्क्यांनीं कमी करूनहि झाली हें लक्षांत घेतां जनतेचा आमच्यावरील विश्वास किती दृढ आहे हें स्पष्ट होईल. गेल्या सालापेक्षा निव्वळ नफा मात्र कमी होण्याचें मुख्य कारण आवश्यक वस्तूंचे भाव घसरूं लागल्यानें माल तारणावरील नेहमींच्या कर्जांची मागणी आली नाहीं हें होय. याच बरोबर बँकेचा बहुतेक व्यवहार सरहद्दीच्या गांवांतूनच होत असल्यानें या सालीं झालेला गोव्याचा लढा व एस. आर. सी. रिपोर्टानें निर्माण केलेली अस्वस्थता यांचाहि परिणाम व्यापारावर मोठ्या प्रमाणावर झाल्याचें आपल्या लक्षांत असेलच. अशा परिस्थितींत केवळ फायदा वाढवण्याचे दृष्टीकडे लक्ष न देतां आपल्या बोर्डानें ठेवीदारांचे व भागीदारांचे हिताची दृष्टि बाळगून मिळविलेला फायदा, आवश्यक खर्चाच्या वाढत्या बाजू लक्षांत घेतां, समाधानकारक आहे असें दिसून येईल. अलीकडे बँकांच्या बाबतींत त्यांचीं कर्जें दरवर्षीं शून्यावर येण्याची माप काठी न लावतां ती कर्जें व्यवस्थित रीतीनें वापरण्यांत येत आहेत कीं नाहीं व एकंदरींत उलाढाल वाढत आहे कीं नाहीं या मापकाठीनें चाचण्यांत यावी, अशी मतप्रणाली पुढें करण्यांत येत आहे. परंतु व्यापारी बँकांचीं कर्जें अल्प मुदतीच्या ठेवींवर आधारलेलीं असल्यानें दीर्घ मुदतीच्या ठेवींवर आधारलेल्या कर्जांची मापकाठी त्यांना लावणें योग्य होणार नाहीं. अशामुळें बँकांच्या कर्जांना गोठून गेलेल्या कर्जांचें स्वरूप येण्याचा धोका आहे. दीर्घ मुदतीचीं कर्जें देण्यासाठी बँकांनीं तशा स्वरूपाच्या ठेवी स्वीकारून तीं कर्जें देणें योग्य होईल. आमच्या ठेवी मध्यें झालेल्या वाढीच्या प्रमाणांत सरकारी कर्जरोख्यांतील गुंतवणूकहि वाढली असल्याचें आपण पाहिलेंच असेल.

त्यांचे ठेवींशीं प्रमाण शेंकडा ४३½ इतकें आहे. या सालीं बँकेच्या मुख्य इमारतीमागील खुल्या जागेंत म्युनिसिपल मार्केट शेजारींच कांहीं दुकानें बांधून उत्पन्नाची जोड देतां आली हें कळविण्यास आनंद वाटतो. विशेष महत्त्वाची घटना म्हणजे रिझर्व बँकेकडून या सालांत आपल्या बँकेस लायसेन्स देण्यांत आला ही होय. नवीन कंपनी कायदा लवकरच अमलांत यावयाचा असून त्यामुळें भागीदारांचें व सरकारचें बोर्डावरील नियंत्रण बरेंच वाढणार आहे. एस. आर. सी. रिपोर्टमुळें एकाच प्रांतांत ज्या बँकांच्या कचेऱ्या आहेत, त्यांचें क्षेत्र आंतरप्रांतीय स्वरूपाचें होण्याची शक्यता आहे. मात्र या अभावित घटनेमुळें बँकांवरील खर्चाचे बोजे न वाढण्याची तरतूद कायद्यानें होणें, लहान बँकांच्या दृष्टीनें, आवश्यक आहे. तरी सरकारकडून या गोष्टीचा सहानुभूतिपूर्वक विचार होईल अशी आशा आहे. बँकेची प्रगति साधण्यांत, ठेवीदार व व्यापारी यांच्याइतकेंच श्रेय बँकेचा अधिकारी व नोकरवर्ग विशेषत: श्री. नाईक (मॅनेजिंग डायरेक्टर) व श्री. कुलकर्णी (मॅनेजर) यांनाहि आहे. त्यांचें व आपणां सर्वांचे आभार मानून मी आपली रजा घेतों.

चहाच्या मळयांचें राष्ट्रीयीकरण ?

इंडिअन टी असोसिएशन ह्या संघटनेच्या वार्षिक सभेच्या वेळीं असोसिएशनचें अध्यक्ष मि. स्टिंगफेलो ह्यांनीं चहाच्या धंद्याच्या भवितव्याविषयीं कांहीं विचार प्रगट केले आहेत. ते म्हणाले कीं, भारताची अर्थव्यवस्था वेगानें प्रगति करील अशी चिन्हें दिसत आहेत. ह्या प्रगतीमुळें पंचवार्षिक योजनेंत समाविष्ट केल्या गेलेल्या धंद्यांचाच फक्त फायदा होईल असें नाहीं; चहाच्या धंद्यालाहि असाच फायदा होईल. ह्या काळांत भारतामधील चहाचा खप वाढेल, चहाचा पुरवठा व त्याचा दर्जा ह्या बाबतींत सुधारणा होईल आणि त्याच्या किंमती कमी होतील. किंमती कमी झाल्यामुळें अर्थातच चहाची देशांतर्गत मागणी खूपच वाढेल. तथापि, ह्या धंद्यापुढें कांहीं अडचणीहि आहेत. उतरत्या किंमती व वाढते कर ह्यांच्या कात्रींत कांहीं अस्थिर कंपन्यांना आपला कारभार गुंडाळावा लागण्याचा संभव आहे मळयांवर खपणाऱ्या मजुरांत असंतोष आहे. मागणीपेक्षा चहाचें उत्पादन सध्यां तरी अधिक आहे. तथापि, चहासंबंधीं आंतरराष्ट्रीय करारावर सह्या झाल्यावर जगांतील चहाची मागणी व पुरवठा ह्यांच्यासंबंधीं अधिक जागरूकता बाळगणें शक्य होईल. सध्यां चहाचें उत्पादन जरूरीपेक्षा अधिक आहे हें खरें; त्यावर उपाय म्हणून चहाचा नाश करण्याची सूचना फारच निर्वाणीची आहे. त्यापेक्षा उत्पादनावर नियंत्रण ठेवणें हाच उपाय अधिक श्रेयस्कर आहे. भारतामधील चहाच्या मळयांचें राष्ट्रीयीकरण करण्यांत येणार नाहीं अशी आशा त्यांनीं सावधगिरीनें व्यक्त केली. भारतीय सरकार आणि राज्य-सरकारें ह्यांना चहाच्या धंद्यावर पुरेसें नियंत्रण आजच ठेवता येत आहे. त्याचप्रमाणें चहापासून होणाऱ्या फायद्यांतहि त्यांना भरपूर हिस्सा मिळत आहे. टी कंपनीज अँड फायनॅन्सेस ॲक्टखालीं भारतीय सरकारला इतके अधिकार आहेत कीं राष्ट्रीयीकरणाचा गाभा सरकारच्या हातींच आहे. म्हणून सध्यां तरी राष्ट्रीयीकरण होणार नाहीं असें वाटतें.

भोर स्टेट बँक लि, भोर

वरील बँकेस १९५५ अखेरच्या वर्षाच्या व्यवहारांत ५,६१५ रु. निव्वळ नफा झाला. रिझर्व्ह फंड आणि इनकमटॅक्ससाठी तरतूद ह्याकडेच नफ्याचा विनियोग करण्याचें बोर्डानें ठरविलें आहे. अहवालाचे वर्षीं बँकेनें भोर येथील मुख्य कचेरीसाठी इमारत विकत घेऊन ती बँकेच्या सोईच्या दृष्टीनें सुधारली आहे व तींत सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट व लॉकर्स ह्यांची सोय केली आहे. बँकेचे एक संचालक, रा. सा. य. द. खोले ह्यांची राहुरी सहकारी कारखान्यांत मॅनेजर व सेक्रेटरी म्हणून नेमणूक झाली आहे. "त्यांनीं १९४९ सालीं संचालक मंडळावर आल्यापासून बँकेचे दैनंदिन व्यवहारांत तनमनधन अर्पण करून जी बहुमोल मदत केली, त्याबद्दल संचालक मंडळ त्यांचे ऋणी आहे." खोले हे संचालक म्हणून रहाणार आहेत. बँकेचा ताळेबंद १७½ लक्ष रुपयांचा आहे. ठेवी १२,८०,९४८ रुपयांच्या असून भाग भांडवल २,५०,००० रु व रिझर्व्ह आणि इतर फंड ह्यांत ७६,०७२ रु. आहेत. बँकेची ८,७०,१५५ रुपयांचीं इनव्हेस्टमेंट असून ५,९५,८९८ रुपयांचीं तिनें कर्जें दिलेलीं आहेत. (चेअरमन: एम. व्ही. शिंगरे, असि. मॅनेजर : वाय. एस. जोशी)

बिन-तिकिटाचे रेल्वे उतारू

१९५४-५५ मध्यें हिंदी रेल्वेजवर ७५ लक्ष लोकांना बिन-तिकिटानें प्रवास करतांना पकडलें व त्यांचेकडून जादा भाडें सूल केलें, त्याची रक्कम १½ कोटी रुपये भरली.

अन्नाचें रहस्य

बेडेकर मसाले, लोणचीं, पापड ह्या वस्तूंनीं आपल्या जेवणांत गोडी वाढते व समाधान वाटतें.

★ व्ही. पी. बेडेकर आणि सन्स लि. ★

दुकानें—मुगभाट, ठाकुरद्वार, दादर, कोट, परळ

— द. ना. हेजीब, ३० शुक्रवार पेठ, पुणें —

माधवाश्रम लि. भोजनाची व राहण्याची उत्कृष्ट सोय. विवाहकार्याची संपूर्ण व्यवस्था. गिरगांव, मुंबई ४

स्थापना १९३६

युनायटेड वेस्टर्न बँक, लिमिटेड, सातारा

[शेड्यूल्ड बँक]

हेड ऑफिस—*पॅलेस स्ट्रीट, चिरमुले निकेतन, सातारा.*

शाखा—मुंबई फोर्ट, मुंबई गिरगांव, पुणें, नासिक, बार्शी व लोणंद

ता. ३१-१२-५४ अखेर

अधिकृत भांडवल	रु.	१०,००,०००
वसूल भांडवल	रु.	६,५०,०००
रिझर्व व इतर फंडस्	रु.	२,१०,०००
ठेवी	रु.	७८,९७ ०००
एकूण खेळतें भांडवल	रु.	९१,००,०००

मुदत ठेवीवरील व्याजाचे दर :

१ वर्ष	दोन वर्षें	तीन वर्षें	५ वर्षें
रु. २-८-०	रु. २-१२-०	रु. ३-०-०	रु. ३-८-०

दहा अगर अधिक वर्षें रु. ४-०-० (चार फक्त)

सेव्हिंग्ज बँक	दरसाल दर शेंकडा	१-८-०
सेव्हिंग्ज डिपॉझिट	,,	१-०-०
चालू डिपॉझिट	,,	०-८-०

सर्व तऱ्हेचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.

सी. ह. जोशी, बी. ए., बी. कॉम्., *मॅनेजर.*

शं. ह साठे, बी. ए., एलएल. बी., *चेअरमन*

सारस्वत को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

राष्ट्रीय बचत योजना

व्याज ३ टक्के

मुख्य ऑफीस: सारस्वत बँक बिल्डींग, मुंबई ४

शाखा: फोर्ट, दादर, माहीम, बेळगांव, पुणें

दि व्हल्कन इन्शुअरन्स कं. लि.

—पुणें शाखा—

१७९, कर्वे बिल्डिंग, लक्ष्मी रोड.

आग, मोटार, अपघात व वर्कमेन्स कॉम्पेन्सेशन ह्यांचे विमे स्वीकारणारी प्रमुख स्वदेशी कंपनी.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी चौकशी करा :

ब्रँच सेक्रेटरी.

५० वर्षांपेक्षा जास्त जनतेची सेवा करीत असलेलें मुंबईतील एक प्रसिद्ध निवासस्थान

☆ **सरदारगृह** ☆

प्रत्येक खोलींत स्वतंत्र बाथरूम व बाल्कनी

लग्नमुंजी वगैरे कार्यांची व भोजनपार्टींची कमी खर्चांत मनपसंत व्यवस्था

सभासंमेलनें यांची टिळक हॉलमध्यें सोय.

क्रॉफर्ड मार्केटजवळ, मुंबई २.

दि प्रेसिडेन्सी इंडस्ट्रियल बँक लि.

(शिड्यूल्ड बँक)

प्रेसिडेन्सी बँक बिल्डिंग

पुणें २. (टे. नं. २७६३)

अधिकृत, विकीस काढलेलें व खपलेलें भांडवल	रु.	१०,००,०००
जमा झालेलें भांडवल	रु.	७,२४,९१०
खेळतें भांडवल	रु.	७५,००,०००

मुंबई शाखा:—कॉमनवेल्थ बिल्डिंग, ८२, मेडोज स्ट्रीट, मुंबई १

श्री. ग. रा. साठे, अध्यक्ष. श्री. दा. ग. बापट, उपाध्यक्ष

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

श्री. गो. धों. जोगळेकर, बी. ए. (ऑ.), बी. कॉम., एलएल. बी., मॅनेजर.

श्री. सी. टी. चितळे, मॅनेजिंग डायरेक्टर. टे. नं. २६०७

तमाम दंतरोगांवर

☆ **माकडछाप** म्हणजेच **काळी टूथ पावडर** ☆

पुणें सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. पुणें शहर

पोस्ट बॉक्स नं. ५११ टेलिफोन नं. २४८३

पुणें जिल्ह्यांतील सर्व जनतेच्या विश्वासास पात्र झालेली ही सहकारी मध्यवर्ती बँक असून गेलीं आठ वर्षें आपले भागीदारांस ६ टक्के डिव्हिडंड देत आहे. भागविक्री चालू आहे. बँकेचे मुख्य कचेरींत सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट व सेफ कस्टडीची सोय आहे. पुणें शहरांत सेफ डिपॉझिट व्हॉल्टची सोय प्रथमतः आपल्या बँकेनेंच सुरूं केली. जिल्ह्यांत सर्व तालुक्याचे ठिकाणीं बँकेच्या शाखा असून त्यांचे मार्फत बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. बँकेची सर्वांगीण प्रगति खालील आंकड्यांवरून दिसून येईल.

(१) दिनांक ३०-६-५५ अखेर भागांचें वसूल भांडवल	रु.	८,३१,०००
(२) गंगाजळी व इतर फंडस्	रु.	७,९६,०००
(३) एकूण ठेवी	रु.	१,६७,००,०००चे वर
(४) एकूण खेळतें भांडवल	रु.	१,९१,२७,०००चे वर

वा. ग. अळतेकर
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बेळगांव बँक लिमिटेड

स्थापना १९३० : शेड्यूल्ड बँक

दक्षिण महाराष्ट्र व उत्तर कर्नाटकमधील पहिली शेड्यूल्ड बँक

शाखाः—१ संकेश्वर, २ होसूर बेळगांव, ३ गोकाक, ४ जयसिंगपूर, ५ वेंगुर्ला, ६ मालवण, ७ नंदगड, ८ गडहिंग्लज, ९ रामदुर्ग, १० चिकोडी, ११ सौंदत्ती, १२ बेळगांव, १३ नरगुंद, १४ शिरोडा, १५ चिपळूण, १६ कणकवली, १७ निपाणी, १८ बैलहोंगल, १९ मिरज, २० अथणी, २१ देवगड, २२ ठळकवाडी बेळगांव, २३ सावंतवाडी.

वसूल भांडवल	रु.	६,००,०००
रिझर्व्ह व इतर फंड्स	रु.	२,४६,०००
ठेवी	रु.	१,८५,००,०००
एकूण खेळतें भांडवल	रु.	१,२०,०,००६०

बेळगांव येथें बँकेच्या स्वतःच्या मालकीच्या इमारतींत अद्ययावत् पद्धतीचा सेफ डिपॉझिट व्हॉल्ट ता. १०।४।१९५३ पासून सुरू आहे. ता. १।९।५४ पासून सेफ डिपॉझिट व्हॉल्टमधील लॉकर्सचे दर लोकांचे खास सोयीकरितां कमी केले आहेत. तरी सर्वांनीं व्हॉल्टला एक वेळ भेट देऊन, सवलतीचे दराचा अवश्य फायदा घ्यावा.

सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.

एच्. एस्. कुलकर्णी, मॅनेजर.

दि रत्नाकर बँक, लिमिटेड

स्थापना—१९४३

मुख्य कचेरी :—लक्ष्मी रोड, कोल्हापूर

—शाखा—

सांगली, शाहूपुरी, मिरज, जयसिंगपूर

अधिकृत भांडवल	....	रु. १०,११,०००
विक्री केलेलें शेअर भांडवल	...	रु. १०,०६,६००
रोख वसूल शेअर भांडवल	...	रु. ५,०३,३००
रिझर्व्ह व इतर फंड	...	रु. १,४०,०००
खेळतें भांडवल (अंदाजें)	...	रु. ५०,००,०००

—अद्ययावत् बँकिंग-व्यवहार केले जातात—

श्री. बी. बी. चौधरी, बी. ए., एलएल. बी., वकील. सांगली चेअरमन

श्री. महादेव बाळाप्पा चौगुले कोल्हापूर व्हा. चेअरमन

एल्. एन्. शहा, बी. कॉम, सी. ए. आय. आय. बी. मॅनेजर.

स्थापना सन १९३५ टे. न. २४५१८

दि मराठा मार्केट पीपल्स को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

सिताराम बिल्डिंग, क्रॉफर्ड मार्केट, मुंबई नं. १

(१९२५ च्या सहकारी कायद्यान्वयें रजिस्टर झालेली)

संकल्पित भांडवल	रु.	१,००,०००
जमा भांडवल	रु.	९१,०००
फंडस् (रिझर्व्ह व इतर)	रु.	९०,०००हून अधिक
ठेवी	रु.	६,००,००० ,,
खेळतें भांडवल	रु.	९,००,००० ,,

☆ बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्स ☆

श्री. खं. सा. दौंडकर, एम्. ए., एलएल. बी., (अध्यक्ष)
श्री. रा. सा. भ. ना. टोवळे, (उपाध्यक्ष)
श्री. उ. भा. तांबे, (मॅनेजिंग डायरेक्टर)
श्री. म. मा. वामन, श्री. गे. गो. ढोले,
श्री. खं. स. काळे, श्री. गे. ल. नलवडे,
श्री. म. बा. बेंडे, श्री. झा. मा. मनसूख.
डायरेक्टर्स.

सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.

हें पत्र पुणें पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५।१ आर्यभूषण छापखान्यांत केशव गणेश शारंगपाणी यांनीं छापिलें व श्रीपाद वामन काळे, बी. ए. यांनीं 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेक्कन जिमखाना) पुणें ४ येथें प्रसिद्ध केलें.